

BOŽKOV

střípky z historie
a současnosti

Starý most

BOŽKOV 1338–2018

Božkov je prvně připomínán roku 1338, ale jeho nepsaná historie je jistě daleko starší. Jméno vsi vzniklo z osobního jména Bošek a znamenalo vlastně Boškův dvůr. Ve tvaru Boškov nebo Boškovo se následně ves uvádí až do 19. století. V jiných historických pramenech se uvádí i varianta jména Božek (viz str. 14). Ves byla ve 14. století rozdělena na několik dílů, část z nich již vlastnili plzeňští měšťané. Postupně získalo celou ves do svého majetku město Plzeň.

Po třicetileté válce, při soupisu berní ruly roku 1654, zde bylo zapsáno devět selských statků a po jednom domu chalupníka a zahradníka. Roku 1696 byl v Božkově založen městský hospodářský dvůr, ke kterému byly svedeny především pozemky ze zaniklé vsi Buksice, která stávala východně od Božkova. Do roku 1714 přibylo v Božkově 14 chalupnických usedlostí, největší nárůst obyvatel ale nastal až po pozemkové Raabově reformě v roce 1779, kdy byl městský dvůr zrušen a pozemky rozparcelovány. Na raabizovaných pozemcích vzniklo dalších 21 usedlostí. Městský dvůr stával jihovýchodně od návsi, po pravé straně silnice do Letkova, na počátku jejího stoupání.

Největší stavební rozvoj prodělal Božkov v první polovině 19. století, na jejímž konci zde žilo již přes 300 obyvatel v 62 domech. V té době byly staré selské statky přestavovány v lidovém klasicistním stylu, nové chalupnické usedlosti vznikaly v prudkém svahu

při cestě do Letkova. Obměnu urychlil i požár z roku 1843, při kterém shořelo 10 usedlostí. Z té doby se zachovala řada staveb a zdobených bran dvorů, na jejichž ochranu bylo jádro vsi vyhlášeno roku 1995 vesnickou památkovou rezervací. Díky tomu a díky dotacím poskytnutým Odborem památkové péče Magistrátu města Plzně a Ministerstvem kultury ČR mohly být mnohé stavby citlivě restaurovány. Mezi nejcennější objekty patří dvory čp. 11, 12 a 67, stojící na božkovské návsi, které dominuje návesní kaple z roku 1840, postavená zednickým mistrem Kodlem z Doubravky. Je opatřena zvonovou střechou a zděnou lucernou. Hodnotné jsou také malé usedlosti čp. 36, 37 a 38 při pravé straně silnice do Letkova, uzavřené z čela působivě pojednanými branami. V několika stacích kolem trojúhelníkové návsi lze nalézt pozůstatky starších konstrukcí gotického, renesančního či barokního původu.

Ve druhé polovině 19. století vykročila zástavba vsi směrem na Červený Hrádek a také na druhý břeh Úslavy. Zde vyrostly zcela nové čtvrtě, nazývané Malá Strana, Karlov a Libušín. Na místě dnešního mostu býval brod a nad ním pouze dřevěná lávka. Tu nahradil v posledním desetiletí 19. století železný most na kamenných pilířích.

Roku 1930 měl Božkov již 3 022 obyvatel a v roce 1942 byl připojen k Plzni. O šest let později byl připo-

V těchto místech mezi dnešní Okružní a Letkovskou ulicí stával od konce 17. století městský hospodářský dvůr

jen trolejbusovou linkou, jejíž točna byla vybudována v blízkosti mostu.

V Božkově přibývaly také průmyslové podniky. Kromě zrušených vitriolových hutí a mlýna, adaptované-

ho na firmu Feronne, zde pracovalo v první čtvrtině 20. století několik cihelen, továrny na kočárky, čokoládu, ovocná vína i pomníky, především však lihovar

Božkovská náves se statky a kapličkou

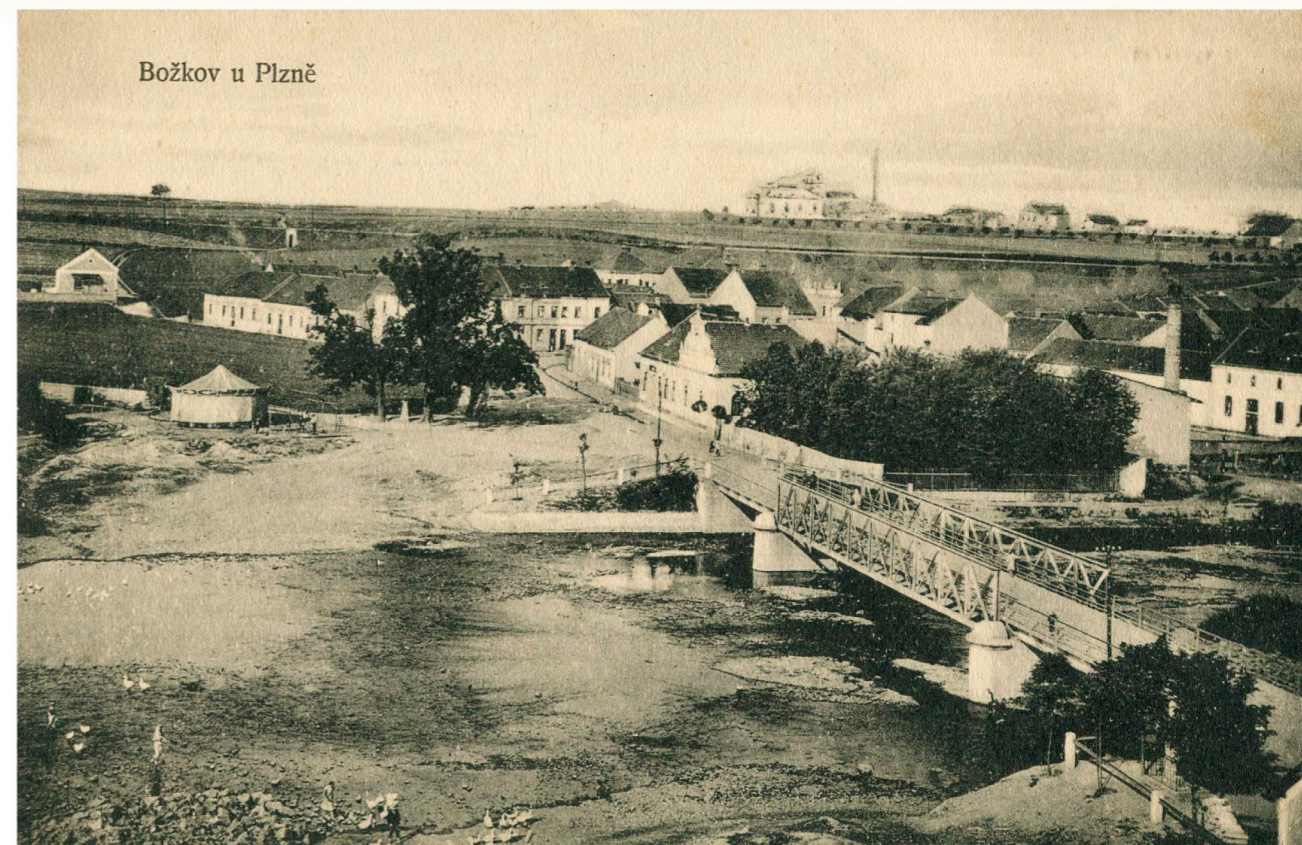

Pozdrav z Božkova.

protrhla hráz na návsi na dvou místech (mezi starým topolem a vrbou) před zahrádku obecního kováře a u stavení Martina Víta čp. 11, kde podemlela a porazila polovičku stavení, vymlela úplně obecní cestu a svalila roh stavení čp. 18 Matouše Hrůzy, zanesla celou mlýnskou strouhu a vůbec způsobila škody i výdaje.

Toho roku proběhlo povinné sčítání lidu v celé říši. Sčítalo se pomocí popisných archů. Obec Božkov měla 94 domovní čísla, z nichž šest bylo neobydleno, úhrnem 109 nájemníků (i vlastníků), celkem 583 osob, z nich 281 mužů a 302 žen.

Božkov u Plzně

1900 Byl postaven železný most přes řeku Úslavu.

1910 Proběhlo další sčítání lidu. Božkov měl 177 popisných čísel s 2011 obyvateli. Čechů bylo 2001, Slováků šest a čtyři Němci. Nejstarší byl devadesátiletý výměnkář Antonín Otásek. Od posledního sčítání z roku 1900 přibýlo 38 čísel se 701 obyvateli.

Božkov patřil do farnosti u sv. Jiří do roku 1910. Tam také chodily děti do školy z Božkova, Lobeze a Bukovce. V roce 1910 byl Božkov coby farní osada přidělen k dominikánskému klášteru.

1912 Byl založen poštovní úřad. Telefon byl k dispozici za poplatek na obecním úřadě.

1914 Počátkem první světové války čítal Božkov 199 čísel popisných, 450 domů, domků a hospodářských usedlostí.

Dvacátá léta 20. století

V obci fungovala řada továren, např. na výrobu kočárků, lihovar Stock Cognac Brandy, továrny na čokoládu, na pomníky, výrobu ovocných vín, plavení a mletí žlutého okru či výrobu likérů. Fungovala tady vodárna pivovaru Světovar a šest cihelen.

Starý božkovský mlýn byl přestavěn na továrnu na výrobu kovového zboží Feronne, lidově zvané Feronka nebo Kočárkovna.

Tento průmyslový rozvoj změnil sociální skladbu i smýšlení obyvatelstva. Převahu získalo dělnictvo, které potlačilo vliv zemědělců. Zakládaly se spolky tělocvičné (Sokol, DTJ), kulturní a odborové.

Ve dvacátých letech 20. století bylo v Božkově 10 hostinců a ročně tu bylo průměrně 20 tanečních zábav. Pořádaly se přednášky i divadelní představení a byl o ně veliký zájem. Velkou tradici měla škola.

1920 Západočeské konsumní družstvo darovalo 2 500 Kč na fond, z jehož úroků budou podporováni chudí studující z Božkova.

Do obce byla zavedena elektřina a vzniklo veřejné osvětlení. Investiční náklad byl 336 000 Kč. Proud, vyrobený v Darové, byl odebírán od Svazu elektráren. Radioaparátů mělo v obci mnoho jednotlivců.

1921 Sčítání lidu bylo provedeno v polovině ledna k 31. prosinci 1920. Napočteno celkem 2 135 obyvatel.

Do obce byla dosazena státní policie. Obec měla přispívat na její provoz ročně částkou 6 670 Kč a zříditi strážnici ze školní kůlny ve škole č. 16.

BOŽKOVSKÉ STATKY

Historický popis statků (z roku 1922)

Čp. 1 (nyní Božkovské nám. 14/1 a 15/67)

Dvůr se kdysi nazýval Kvintakorovský. Roku 1652 jej koupil od města Plzně Jan Král za 400 kop míšenských. Před ním tu hospodařil Šťastný Částka s manželkou Voršilou, jehož dceru si vzal podomní držitel Vacek, Králův předchůdce.

Potomci Králůvi drželi dvůr až do roku 1704, kdy jej přejal Petr Smička (nebo Smiček), jenž se k vdově po Janu Královi přiznal. Petr Smiček postoupil dvůr svému synovi Dominikovi. Roku 1850 Prokop Smiček přenechal živnost svému schovanci Jakubu Egermaierovi za 2 300 zlatých. Ten pak rozdělil dvůr na dva díly, jeden dal své manželce Regině, později Fričkové, a druhý příbuzným (číslo 1 a číslo 67). V roce 1922 jej vlastnil Pavel Mauer. (Říká se tady „U Částků“ a „U Regiňáků“.)

Čp. 1 a 67 (70. léta 20. století)

Čp. 1 a 67

Čp. 2 (nyní Ve Višňovce 1/2, není původní statek)

Magdalena Kopecká statek postoupila svému synovi Jakubovi za 20 kop. Roku 1782 jej přenechal Jan Kopecký svému švagru Matějovi Harantovi. Potom majitelem František Krásný. („U Machálků“)

Čp. 3 (nyní Ve Višňovce 3/3, není původní statek)

Chalupa byla vystavěna na obecní půdě. Roku 1637 tam žil Bárta Brankytl, jenž si ji koupil za 20 kop míšeňských. Roku 1786 ji zakoupil Matouš, psaný Brankittl, od svého otce za 52 zlatých rýnských a 37 a půl krejcaru. V tomto starém rodě udržela se chalupa téměř 200 let. V roce 1922 majitel Václav Cingroš. („U Brankytlů“)

Čp. 4 (nyní Ve Višňovce 9/4, není původní statek)

Chalupu koupil roku 1721 Jiří Feyl po svém otci, který si ji vystavěl. Jiří Feyl ji daroval roku 1738 synu Janovi, protože také druhému synu pomohl bez odměny k dvoru Hoycarovskému v Lobzích. Roku 1770 si chalupu napoloVIC rozdělili synové Tomáš a Jakub. V tomto rodě zůstává dodnes chalupa (1922). Dle jména v rodě oblíbeného se tu říká „U Jirků“.

Čp. 5 (nestojí)

Chalupu od roku 1728 vlastnil Vít Filip, který ji získal po svém otci za 20 kop míšenských. Roku 1761 se jí ujal

Václav Filip a 1783 jeho bratr Kašpar i s příslušejícími panskými pozemky. Dodnes se zde říká „U Hořejšů“.

Čp. 6 (nestojí)

Chalupu držel od roku 1683 Jan Trnka. Bylo mu povoleno, aby „jedné jámy, v Buksicích, kdež kus loučného i rolí vorné, pod Rybníčkem, užívati mohl“. Roku 1701 mu byl tento grunt odňat a ke dvoru buksického přivlastněn. Roku 1766 převzal chalupu po Václavu Trnkovi zeť Jan Haker, ježto oba synové majitele byli na vojně. Tento rod přetrval tu přes 100 let a posud se zde říká „U Hořků“ (1922).

Čp. 7 (nyní Božkovské nám. 13/7)

Roku 1632 koupil tento Chmelovský dvůr od Jana Hermona Jíra Racháček za 206 kop míšeňských. Roku 1662 jej získal Ondřej Jílek, roku 1672 pak Matěj Čech a roku 1704 Kašpar Kopecký, který jej dostal za 200 kop. Roku 1765 byl majitelem Petr

Čp. 7

Čp. 7 uprostřed, vpravo čp. 1 (70. léta 20. století)

Z KRONIKY SOKOLA

1911 Sokolská myšlenka vešla v život v naší obci roku 1911.

V roce 1911 čítala obec 177 čísel popisných s 2011 obyvateli. 3/4 obyvatel byli průmysloví dělníci, ostatní zemědělci. Od 1904 existovala Dělnická tělocvičná jednota. Dále zde byli dobrovolní hasiči a Občansko-hospodářská beseda. Zemědělci měli svoji politickou organizaci.

Tělocvičná jednota „Sokol“ byla povolena v září a ustanoven prozatímní výbor.

1912–1913

V roce 1912 v červenci byl založen ženský odbor. Přihlásilo se 9 sester a 11 dorostenek.

Účast byla 9. června na župním sletu ve Škvřňanech. Cvičilo devět členů a tři dorostenci, také na VI. všesokolském sletu v Praze ve dnech 28. a 29. června. Letní cvičiště ohrada. Na konci 1913 jednota čítala 92 členy.

1914–1915

První obětí války stal se z naší jednoty br. Václav Kočandrl, rolník, byl raněn na srbském bojišti do hlavy. Těžkému zranění podlehl.

Dne 17. prosince 1915 byla Česká obec sokolská výnosem c. k. ministr vnitra rozpuštěna.

1917 Valná hromada následkem stísněných poměrů nekonána a funkcionáři z roku minulého spravovali a jednotu při životě udržovali i v roce 1917.

Obětí války bylo celkem 36, Alois Pondělík, za mrtvého považovaný, se vrátil. Pomník má 36 jmen.

1919 Sokolstvo nabídlo své služby své republice proti vpádu Maďarů na Slovensku. Odvody dobrovolné konány dne 16. června 1919 v plzeňské Sokolovně. K odvodu se dostavilo 45 bratrů, z nichž odvedeno 38, neodvedeni čtyři bratři. Ti, kteří se k odvodu nedostavili, byli vyloučeni z řad sokolských.

Koncem roku čítala jednota 132 členů.

1921 Dne 28. května rozvinut prapor při tělovýchovné Akademii. Prapor je prací sester. Látku darovala Marie Kopecká, o jeho vyšíti starala se hlavně Helena Pavlíková a B. Egermaierová, prapor předán praporečnickovi J. Pechmanovi.

Božkovští sokolové ve 20. letech 20. století

Pro žactvo zřízen též praporec, jež vyšíla Hejná, a sokolika daroval V. Jílek starší.

Oslava 10letého výročí založení – slavnostní Valná hromada a veřejné cvičení.

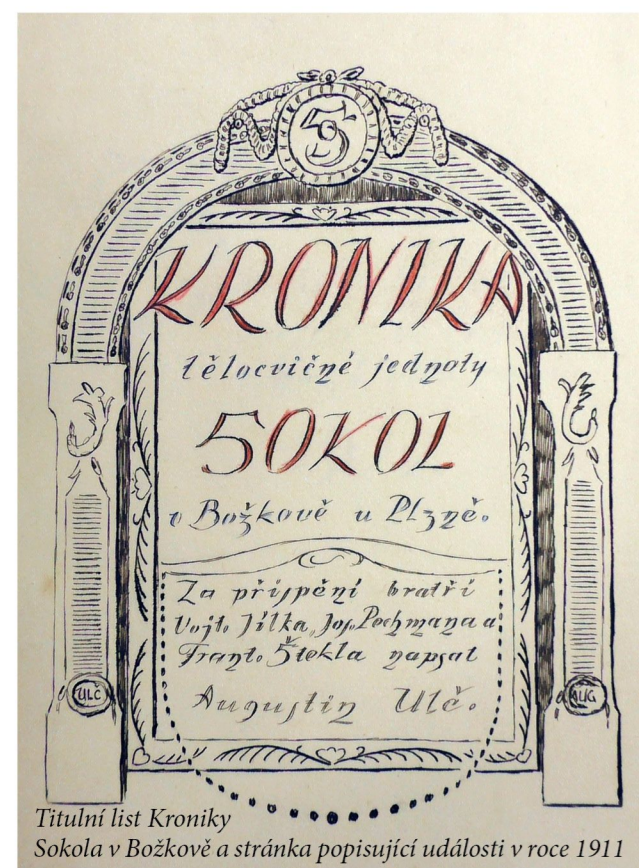
Dne 22. května odhalen pomník padlých vojáků v první světové válce.

Pořízeno nové jeviště. Oponu a portál maloval Josef Štembera z Kyšic.

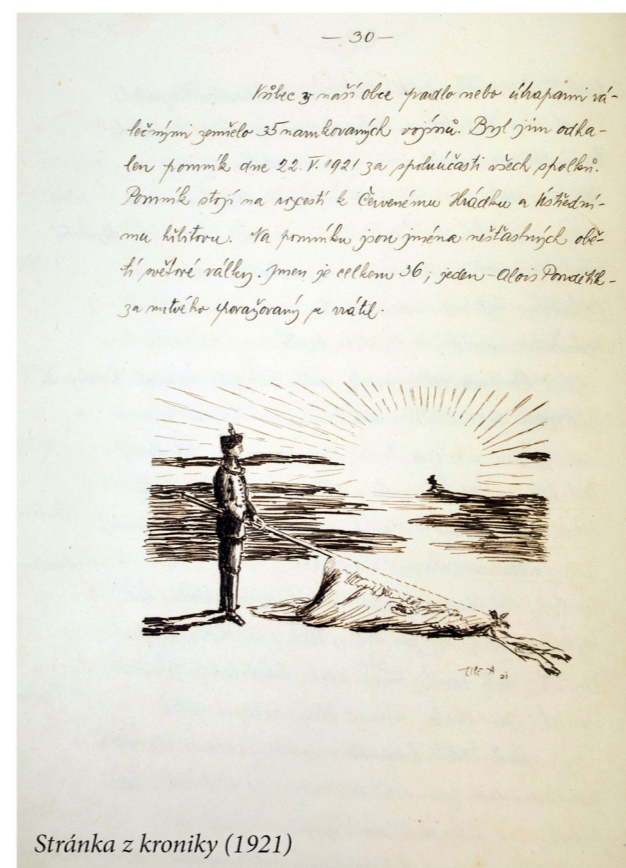
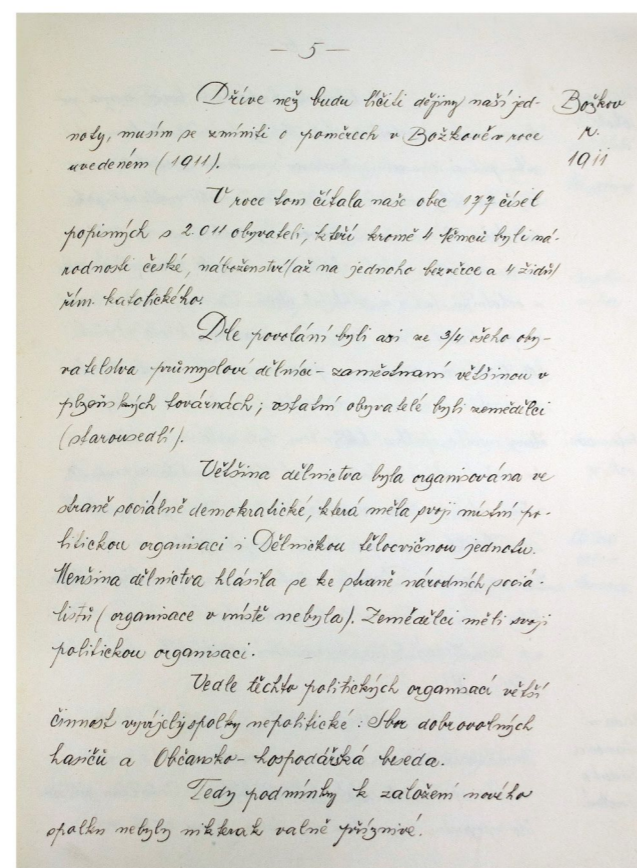
1922 Koncem roku došlo k rušení okrsků a naše jednota byla zařazena z IX. do V. okrsku.

1930–1931

Rok 1930 byl pro nás velmi významný. Byl velmi levně získán pozemek od bratra Václava Kopeckého, rolníka v Božkově, a to za cvičištěm DTJ. Pozemkem tímto položen takřka základ k vybudování sokolovny či Sokolského domu. Na podzim zakoupili hostinec „Na Karlíně“ od manželů Žákových a zrestaurováním zřídili

Titulní list Kroniky Sokola v Božkově a stránka popisující události v roce 1911

Stránka z kroniky (1921)

Sokol Božkov 1933

Z KRONIKY BARÁČNÍKŮ

1932 Dne 13. března vykvetl krásný květ, sdružení Obce čsl. „Baráčníků“ v Božkově, čtrnáctá obec ve XII. Župě „Baráčníků“ sdružené na tom českém západě v té naší černé Plzni.

O uskutečnění baráčnické obce se zasloužil a popudal Tauber František, který zde konal policejní službu.

První informační schůzka se konala 27. února v hostinci u Egermajerů. Jednomyslně bylo zvoleno první konšelstvo: rychtář s. Muller Adolf, místorychtář Ráček Václav, pantatínek Hofman František.

Dne 13. února – 46 členů a v roce 1937 již 113, z toho 47 sousedů a 66 tetiček.

1933 První bál se konal 18. února a první koncert 23. července.

1937 V tomto roce byla pořádána oslava pětiletého trvání a téhož roku bylo slavnostně zavěšeno obecní tablo.

1938 V roce 1938 byla velká slavnost odhalení naší krásné májky.

Celkový počet členstva: celkem přistoupilo 188, zemřelo 41 členů, do jiných obcí přestoupilo 17 členů, vyškrtáno 63.

1944 Byla založena mladá chasa, která si dobře vedla. V roce 1945–1946 se dobrovolně rozešla.

Baráčnická kronika (1937)

1947 Dne 13. července proběhla v Božkově Národní pouť.

Dne 17. srpna slavnostní sedění na počest 15letého trvání obce Baráčníků v rychtě u Pytlíků.

Národní pouť v Božkově (1947)

Baráčníci na božkovském ostrově, 70. léta 20. století

Baráčníci v ulici U Světovaru (1961)

1952 Ve dnech 31. května a 1. června – Slavnostní 20leté jubileum v místnostech Rudé Hvězdy (Ostrov) v Božkově.

1956 Významný den souseda Františka Loukoty a panímámy Barbory Loukotové byl 15. července, kdy oslavili 50 let společného žití.

Celkem 121 sousedů, z toho 25 vlastní kroj, baráčnickou blůzku a osm manželských krojů.

Hasiči při povodních, 2002

Spadlé stromy při povodni bránily přístupu k hasičárně, 2002

Cesta na božkovský ostrov, 2002

Hasičská zbrojnice byla též zasažena povodní, 2002

OBSAH

BOŽKOV 1338–2018.....	6
STŘÍPKY Z HISTORIE	14
Z KRONIKY OBČANSKÉ BESEDY.....	24
Z PAMĚTNÍ KNIHY OBCE.....	30
BOŽKOVSKÉ STATKY	40
Z KRONIKY DÉLNICKÉ TĚLOVÝCHOVNÉ JEDNOTY.....	54
Z KRONIKY SOKOLA.....	60
SPORT PO ROCE 1945.....	65
SPORTOVNĚ-RELAXAČNÍ AREÁL BOŽKOVSKÝ OSTROV	66
Z KRONIKY BARÁČNÍKŮ.....	68
ZE ŠKOLNÍCH KRONIK	72
HASIČI	84
PODNIKÁNÍ	98
STOCK PLZEŇ-BOŽKOV	100
OD SEDLÁKŮ PŘES JZD K FARMĚ.....	104
POVĚSTI A ZAJÍMAVOSTI.....	110
BOŽKOV VE FOTOGRAFII	113